

“ЭДИЙН ЗАСГИЙН БОДЛОГЫН ЧУУЛГАН 2019”

**БАНКНЫ САЛБАР ҮҮСЭЖ ХӨГЖСӨНИЙ 95 ЖИЛИЙН ОЙН
ЭРДЭМ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХУРАЛ**

“Санхүүгийн салбарын хөгжил: Өнгөрсөн, Одоо, Ирээдүй”

**МОНГОЛ УЛСЫН ЭДИЙН ЗАСАГ,
БАНКНЫ САЛБАРЫН ХӨГЖИЛ 95 ЖИЛД:
ОЛОЛТ, СОРИЛТ, СУРГАМЖ**

Д.Ган-Очир, Монголбанкны Ерөнхий эдийн засагч

2019.04.19

Энэхүү илтгэлд дурьдагдах санал, дүгнэлт нь зөвхөн хувь судлаач, эдийн засагчийн байр суурийг илэрхийлэх бөгөөд Монголбанкны албан ёсны байр суурийг илэрхийлэхгүй болно.

Удиртгал

Үндэсний банк (Монголбанк) байгуулагдахаас
өмнөх үе: 1924 он хүртэл

Үндэсний банкны үйл ажиллагаа
хөгжсөн үе: 1924-1991

Хоёр шатлалт банкны тогтолцоо үүсэж,
хөгжсөн үе: 1991-өнөөг хүртэл

Түүхэн сургамж, цаашид анхаарах асуудлууд

МОНГОЛБАНК

Үндэсний банк байгуулагдаж, үндэсний мөнгөн тэмдэгт-төгрөгийг гүйлгээнд гаргасан явдал бол 'буун дуугүй хувьсгал', тусгаар тогтнолын баталгаа

- **1924.06.24:** Зөвлөлт-Монголын хувь нийлүүлсэн **Худалдаа ба аж үйлдвэрийн банк** (Монголбанк)
- **1925.12.09:** Үндэсний **мөнгөн тэмдэгт-төгрөгийг** гүйлгээнд гаргав

ЗОРИЛГО

Монголын эдийн засаг, банкны салбарын **95 жилийн түүхэн үйл явдлыг тоймлохыг оролдов**

- **Сорилт, ололт амжилтыг нэгтгэн баримтжуулах**
- **Сургамж, цаашид анхаарах шаардлагатай бодлогын асуудлуудыг гаргах**

II. ҮНДЭСНИЙ БАНК БАЙГУУЛАГДАХ ӨМНӨХ ҮЕ: 1924 ОН ХҮРТЭЛ (1)

Эзэнт гүрний үе хүртэл

- Хүннү гүрний үед **зоосон мөнгө**
- Монгол нэгдсэн гүрний үед **100 гаруй төрлийн зоос**
 - Чингис хаан – алт, мөнгөн зоос
 - Цагаадайн хаант улс – мөнгөн зоос
 - ‘Их Монгол Улсын мөнгө’ зоос-1241 он
- **Цаасан мөнгө**
 - Өгөөдэй хаан - 1236 он
 - Мөнх хаан - 1254 он
- Мөнгөний эртний түүхтэй үндэстэн

Уналтын дараах үе: 1636-1911

- Манж Чин улсын нөлөөнд байх үед **үндэсний мөнгөн тэмдэгт, үндэсний банкгүй**
- Арилжаа, төлбөр тооцоонд төрөл бүрийн **бараа эд таваар, үнэт метал**
 - Мал, хадаг, цай, мөнгөн ембүү, Орос, Хятад зоос...
- **Гадаадын банкны салбарууд** байгуулагдсан
 - 1900 онд Орос-Хятадын банкны салбар
 - 1907 онд Дайчин улсын банкны салбар
- Эдгээр банкууд **цөөн жил ажиллаад хаагдсан**

Богд хаант Монгол улс: 1911-1921

- **Үндэсний банк** байгуулахаар тодорхой алхмуудыг хийсэн
 - МУ-ын албан зоос, цаас үйлдэх сан: Орос улсын сайдтай 1912 онд гэрээ байгуулсан
- Орос, Хятадын улсын банкуудад **салбар нээх зөвшөөрөл** олгосон
 - 1915 онд Оросын өмчлөл бүхий “Монголын үндэсний банк” (1912 Юферовь, 1917 хувьсгал)
 - 1918 онд Хятадын банк... (Барон Угерн)
- МУ-ын Засгийн газар 1921 онд **“бага болзоот”** нэртэй мөнгөн тэмдэгт гүйлгээнд гаргасан
 - Малаар баталгаажуулсан
 - 10, 25, 50, 100-тын долларын дэвсгэртүүд
 - 1923 онд гүйлгээнээс гаргасан

Үндэсний банк байгуулагдах үеийн нөхцөл байдал: 1921-1924

- Мөнгөн гүйлгээ эмх замбараагүй (олон валютаар хийгддэг)
- Зээл олгох, төлбөр тооцоо гүйцэтгэх үйл ажиллагааг хариуцан явуулах байгууллага байхгүй

Ардын Засгийн газар:

- Олон төрлийн гүйлгээний хэрэгсэл хооронд жишиг үнэ тогтоосон
- Зөвлөлт Орос улсаас зээл хүссэн
- 1921 оны 11 сард “МУ-ын мөнгөн тэмдэгт хэвлүүлэх гэрээ” байгуулсан
 - “Данзангийн доллар” гүйлгээнд гараагүй.

ҮНДЭСНИЙ БАНК:

МУ-ын Засгийн газрын 1924.03.17-ны өдрийн шийдвэрийн дагуу 1924.06.02-нд Монгол, Зөвлөлт Орос улсын хувь нийлүүлсэн хөрөнгөөр “Монголын худалдаа ба аж үйлдвэрийн банк” байгуулагдсан: 250,000 алтан рубль Д/С-тай.

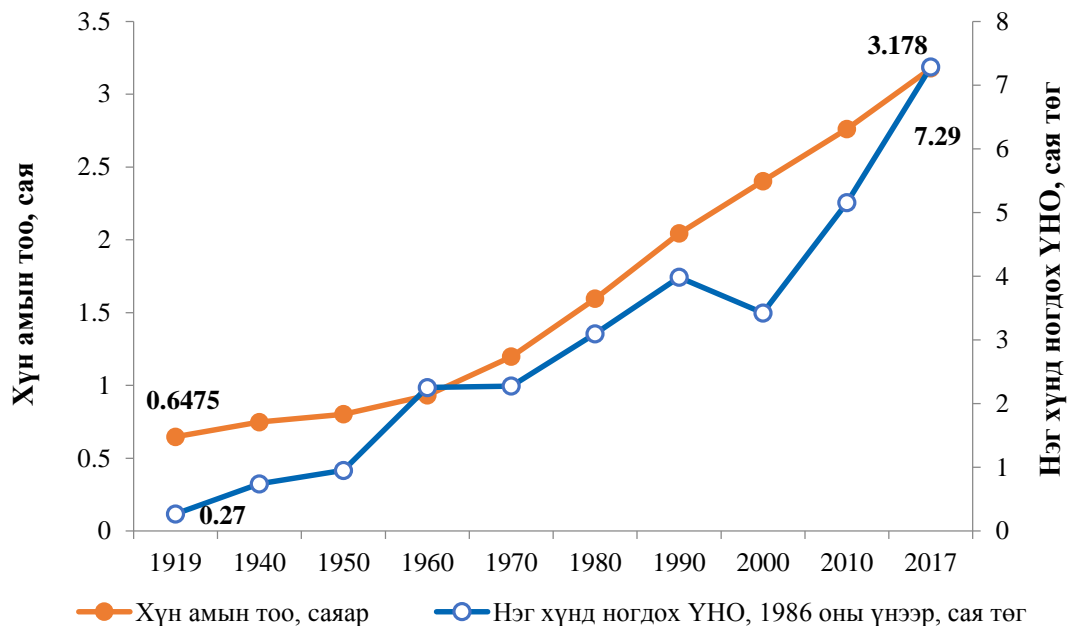
ҮНДЭСНИЙ МӨНГӨН ТЭМДЭГТ:

- Засгийн газраас 1925.02.22-нд тогтоол гаргаж, Монголын үндэсний мөнгөний нэгжийг “төгрөг” гэж нэрлэж, гүйлгээнд гаргах эрхийг Монголбанкинд олгосон.
- 1925.12.09-ний өдөр Монголбанк үндэсний мөнгөн тэмдэгт-төгрөгийг 1, 2, 5, 10, 25, 50, 100-тын дэвсгэртээр гүйлгээнд гаргасан.
- 1937, 1941, 1955, 1966, 1981, 1993, 1994 (5'000₮), 1995 (10'000₮), 2006 (20'000₮) цаасан тэмдэгт гүйлгээнд гаргав.

II. ҮНДЭСНИЙ БАНК БАЙГУУЛАГДАХ ӨМНӨХ ҮЕ: 1924 ОН ХҮРТЭЛ (3)

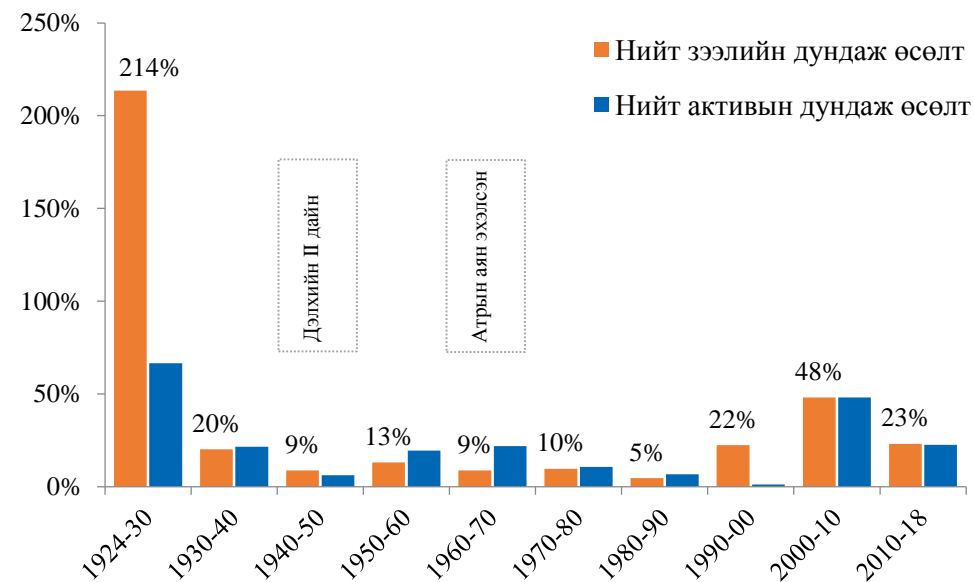
Нэг хүнд ногдох ҮНО болон хүн амын тоо, 1919-2017

Эх сурвалж: ҮСХ (2012), 'Монгол улс 100 жилд' эмхтгэл болон ҮСХ-ны мэдээлэлд суурилсан судлаачийн тооцоо.

- Хүн амын тоо 4.9 дахин
- Нэг хүнд ногдох ҮНО 27.1 дахин

Банкны салбарын зээл, активын дундаж өсөлт, 1924-2018

Эх сурвалж: ҮСХ (2012), 'Монгол улс 100 жилд' эмхтгэл болон ҮСХ-ны мэдээлэлд суурилсан судлаачийн тооцоо.

- **1924:** Нийт актив 1.64 сая, нийт зээл 19.5 мянган төгрөг
- **1930:** Нийт актив 35.1 сая, нийт зээл 18.5 сая төгрөг

III. ҮНДЭСНИЙ БАНКНЫ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА ХӨГЖСӨН ҮЕ: 1924-1991 (1)

Худалдаа ба аж үйлдвэрийн банкны үйл ажиллагаа: 1924-1954

- 1923 онд “Эдийн засгийн үндсэн бодлого”
- 1925 онд “Мөнгөний явдлыг шинэчлэн сайжруулах комисс”
 - Үндэсний мөнгөн тэмдэгт гүйлгээнд гаргах
 - Мөнгө зээлийн бодлого боловсруулах
 - Богино хугацаанд гадаад валютыг шахан гаргасан
- 1927 оноос **бүх төлбөр тооцоог төгрөгөөр** хийх болсон
- 1928.04.15-наас төгрөгийг **алтан баталгаанд шилжүүлсэн**
- 1928 онд МАХН-ын зүүн жигүүр: Коминтерний бодлог
 - **Популизм:** ядуу, дунд ардын эдийн засгийн байдлыг сайжруулах
- 1929 онд Монголбанк ЗХУ-тай холбоотой аж ахуй нэгжүүдийг дэмжих болсноор **гадаадын капитал, худалдааг шахан гаргасан**
 - Банкны салбарын хөгжил ухарсан, 1929-1932 онд хямрал тохиолдсон
- 1932 оны 5 дугаар сард: “Шинэ эргэлтийн бодлого”
- Мөнгө, зээлийн бодлого нь **улсын зорилт, төлөвлөгөөг дэмжихэд** чиглэж байв:
 - Дотоод эх үүсвэр: Монголбанк
 - Гадаад эх үүсвэр: ЗХУ-аас авсан өр
 - Дэлхийн II дайны үед улсын бэлтгэл, аж үйлдвэр, хөдөө аж ахуйн байгууллагын үйлдвэрлэлийн хэрэгцээг хангах

Улсын банкны үйл ажиллагаа: 1954-1991

Бодит ҮНО, экспорт болон импортын өсөлт, хувиар, 1919-2017

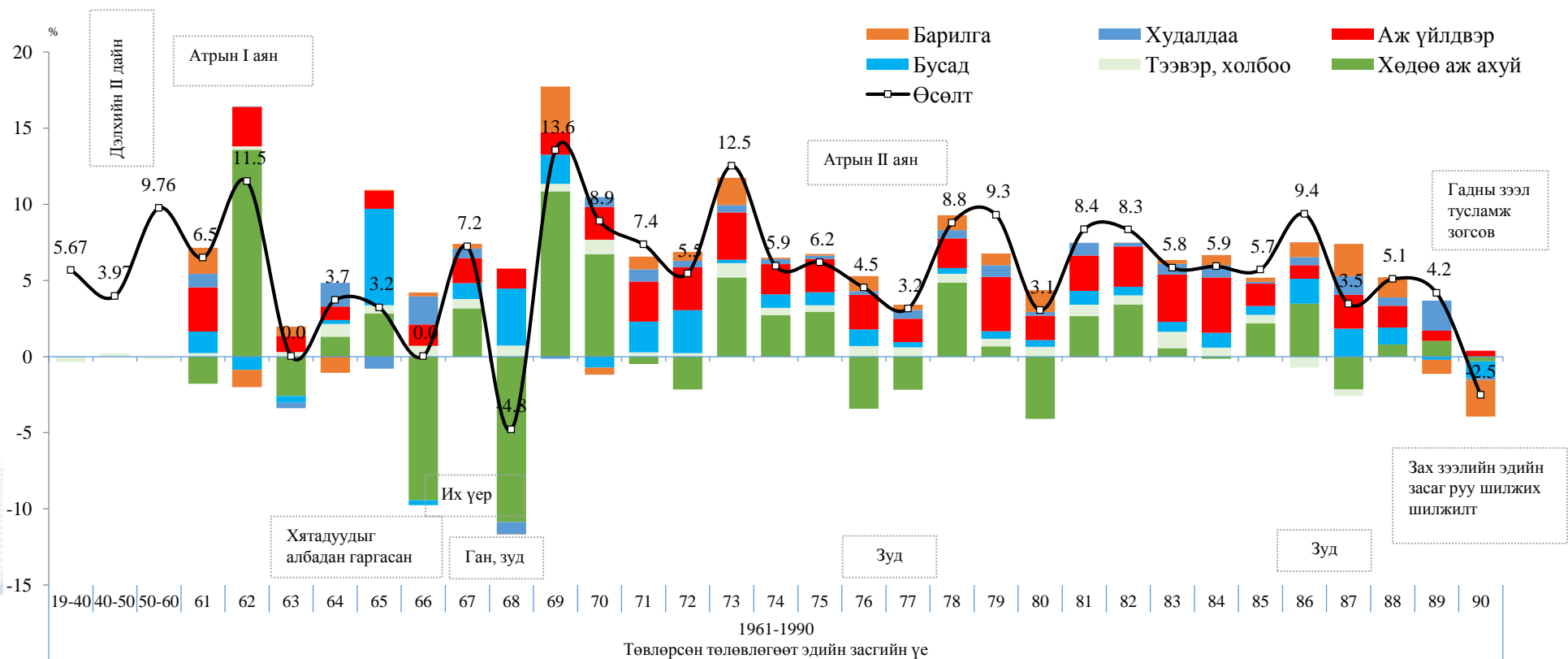
Үе	Бодит ҮНО-ын дундаж өсөлт	Үе	Экспортын дундаж өсөлт	Импортын дундаж өсөлт
1919-40	5.7	1930-40	-11.7	-6.2
1940-50	3.3	1940-50	13.0	6.8
1950-60	10.7	1950-60	7.7	11.6
1960-70	2.7	1960-70	17.9	18.7
1970-80	6.1	1970-80	16.9	16.3
1980-90	5.1	1980-90	5.1	5.4
1990-00	0.1	1990-00	-2.1	-4.0
2000-10	5.6	2000-10	18.4	17.9
2010-17	5.0	2010-17	11.4	4.5

Эх сурвалж: ҮСХ (2012), ‘Монгол улс 100 жилд’ эмхтгэл болон ҮСХ-ны мэдээлэлд суурилсан судлаачийн тооцоо.

III. ҮНДЭСНИЙ БАНКНЫ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА ХӨГЖСӨН ҮЕ: 1924-1991 (2)

Эдийн засгийн өсөлт, салбаруудаар, 1919-1990

1940-: Социалист хувьсгалын үе шат

1941: АА-н салбарын жил бүрийн төлөвлөгөө

Дотоод хэрэгцээг хангах, экспортыг нэмэгдүүлэх

1941: Алт олборлож, Монголбанкинд тушаах

1947: УААА, соёлыг хөгжүүлэх 5 жилийн төлөвлөгөө (8 удаа)

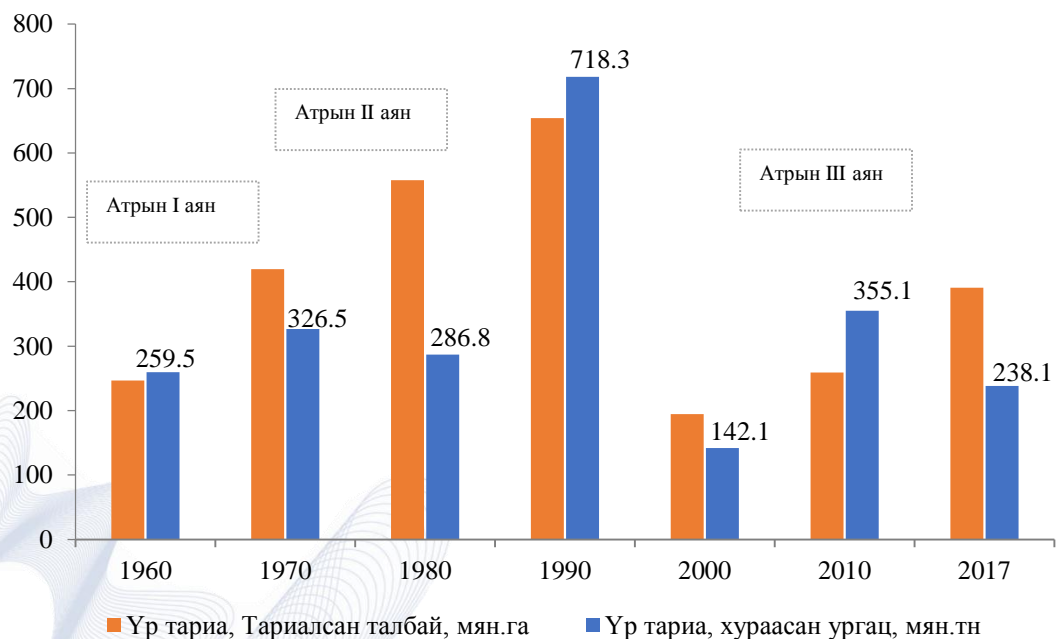
Эх сурвалж: Үндэсний Статистикийн Хороо

III. ҮНДЭСНИЙ БАНКНЫ ҮЙЛ АЖИЛЛАГАА ХӨГЖСӨН ҮЕ: 1924-1991 (3)

Худалдаа, аж үйлдвэрийн банкны үйл ажиллагаа: 1924-1954

Үр тарианы тариалсан талбай болон хураасан ургацын хэмжээ, 1960-2017

Эх сурвалж: ҮСХ (2012), 'Монгол улс 100 жилд' эмхтгэл болон ҮСХ-ны мэдээлэлд суурилсан судлаачийн тооцоо.

Улсын банкны үйл ажиллагаа: 1954-1991

- ЗХУ өөрийн хөрөнгөө шилжүүлснээр 1954.04.12-нд “БНМАУ-ын банк (Улсын банк)”
 - **Эмиссийн** ганц банк: Улсын банкны Ерөнхий хороо
 - Богино, урт хугацаат зээл олгох, **ХО-ыг санхүүжүүлэх**
 - 1972 онд **зээлийн хүүг ялгавартайгаар** тогтоосон
 - Бүтээгдэхүүний **чанар, тоо хэмжээг нэмэгдүүлэх** зорилгоор 1983 онд зээлийн хүүг өөрчилсөн.
 - **Гадаад, дотоод ажил гүйлгээ** эрхлэх тооцооны төв
- Атрын I, II, III аян (1959, 1976, 2008 он)
- Гадаад харилцаа, ялангуяа социалист орнуудын банктай харилцах харилцаа өргөжсөн
 - 1983 он гэхэд гадаадын 70-аад банктай шууд харилцаатай

Эдийн засгийн шилжилтийн үе: 1991-2000

- Социалист орнуудад өрнөсөн үйл явц: 1989 оны эцэс, 1990 оны эхээр улс төрийн шинэчлэл, зах зээлийн Э/З
- 1990 онд “**Аж ахуйн банк байгуулах болон түүний үйл ажиллагааны нийтлэг дүрэм**” батлагдав
 - Хувийн болон УБЕХ-ноос тэнцэл тусгаарлаж олон банкууд байгуулагдсан
- 1991 онд **Банкны тухай хууль** батлагдав
 - 2 шатлалт банкны тогтолцоо
 - Төв банк нь **Мөнгөний бодлогыг хэрэгжүүлэх**, эдийн засгийг мөнгөөр дамжуулан төрөөс зохицуулах
- “**Эдийн засгийг зах зээлийн зохицуулалтад шилжүүлэх зарим арга хэмжээний тухай**” Засгийн газрын 20 дугаар тогтоол
 - Стагфляци: **гипер-инфляци+** эдийн засгийн уналт
- 1991 онд ОУВС, ДБ, АХБ-ны гишүүнээр элсэв
- 1993.05.27: Валютын **чөлөөтэй хөвөх ханшийн** дэглэмд шилжив
- 1993 оноос **Төрийн мөнгөний бодлогыг** УИХ-аас баталж эхлэв
- 1996 онд **Төв банк (Монголбанк)-ны тухай хууль** батлагдав
- 1994, 1996-1999 онуудад **Банкны хямрал**

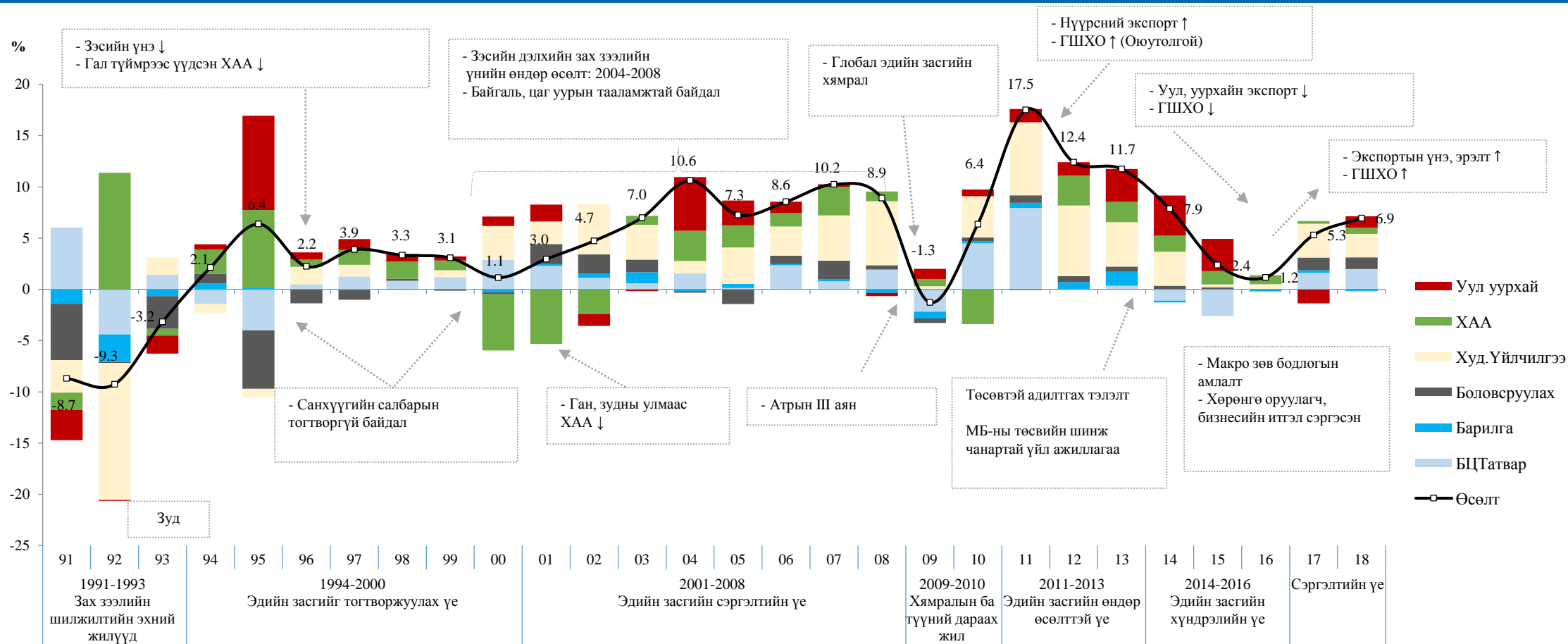
Эдийн засгийн шилжилтийн дараах үе: 2000 оноос хойш

- 2000-2008 онд: Эдийн засгийн сэргэлт, хэт халалт
- 2001-2005 онд: **Мөнгөжилтийн процесс**
- 2004-2008 онд УУ-н салбарын эдийн засаг дахь үүрэг нэмэгдсэн (Бороо гоулд: 3.8/10.6 %, Голланд өвчин)
- 2008-2009: Өндөр инфляци (34%), глобал санхүүгийн хямрал
- 2008-2009: Банкны хямрал (**Анод, Зоос** банк)
- 2009: ОУВС-гийн **Стэнд-бай** хөтөлбөр
- 2010-2012: түүхий эдийн үнэ, **ОТ, нүүрсний экспорт**, мөчлөг дагасан төсөв (бэлэн мөнгө тараалт), баялгийн хараал
- 2012-2016: ГШХО-ыг зогсолт, түүхий эдийн үнийн уналт, гадаад бондууд, Монголбанкны **төсвийн шинж чанартай үйл ажиллагаа**
- 2013 он: Хадгаламж банк татан буугдав
- 2016: Эдийн засгийн уналт, ханшийн огцом сулралт
- 2017: ОУВС-гийн **Өргөтгөсөн санхүүжилтийн хөтөлбөр**
- 2019: Капитал банк татан буугдав

IV. ХОЁР ШАТЛАЛТ БАНКНЫ ШИНЭ ТОГТОЛЦОО ҮҮСЭЖ ХӨГЖСӨН ҮЕ: 1991-ОДОО (2)

Эдийн засгийн өсөлт, салбаруудаар, 1991-2018

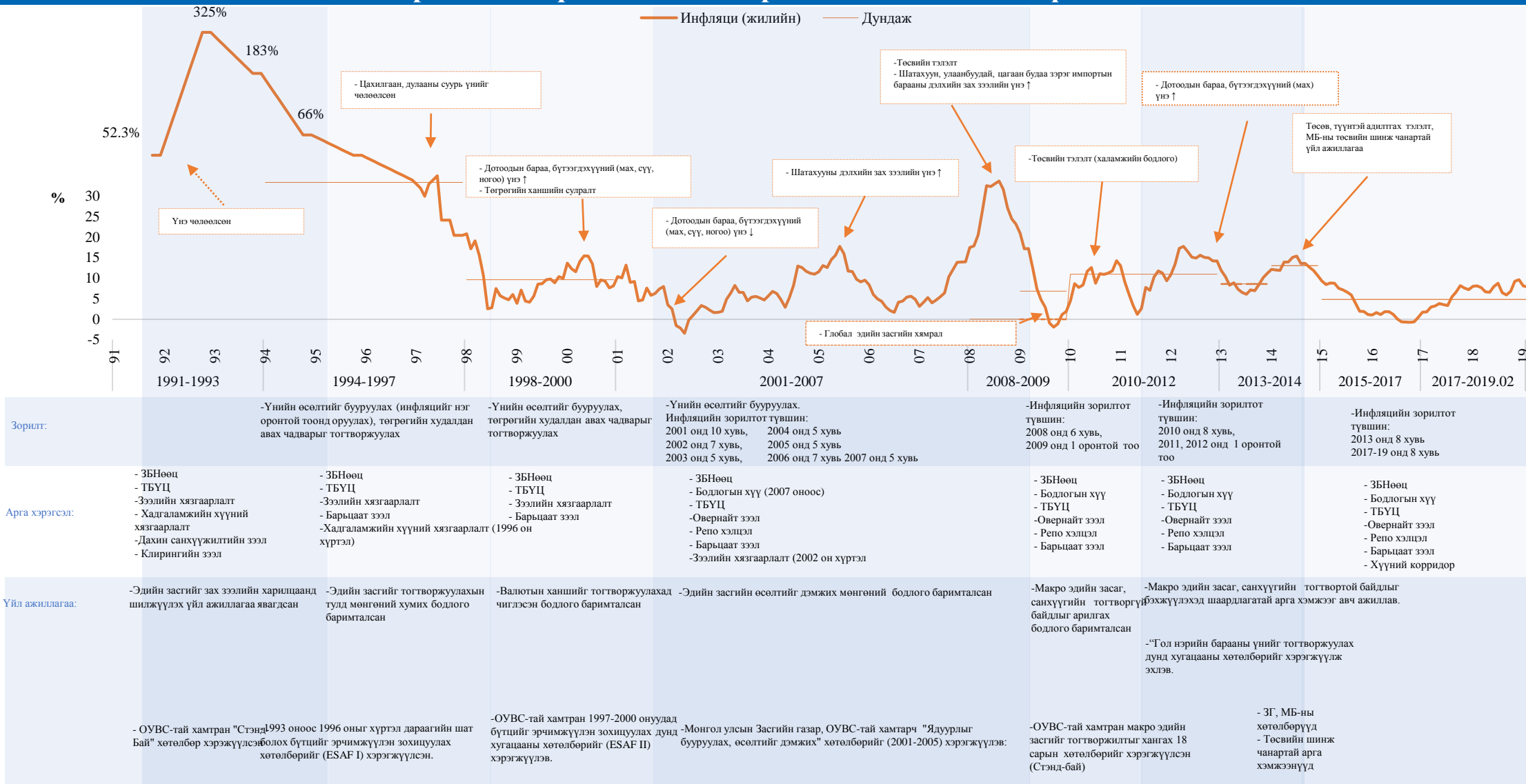

Эх сурвалж: Үндэсний Статистикийн Хороо

IV. ХОЁР ШАТЛАЛТ БАНКНЫ ШИНЭ ТОГТОЛЦОО ҮҮСЭЖ ХӨГЖСӨН ҮЕ: 1991-ОДОО (3)

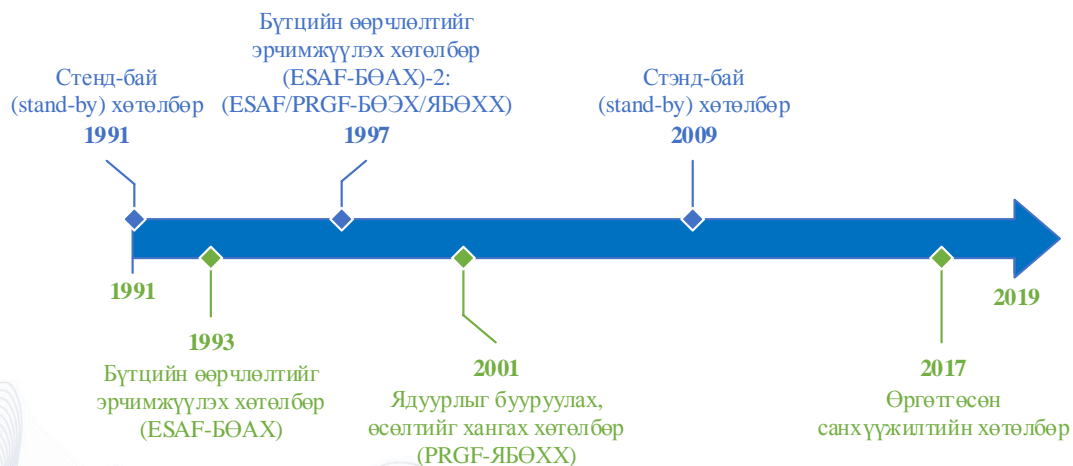
Хэрэглээний үнийн индексээр тооцсон жилийн инфляци

IV. ХОЁР ШАТЛАЛТ БАНКНЫ ШИНЭ ТОГТОЛЦОО ҮҮСЭЖ ХӨГЖСӨН ҮЕ: 1991-ОДОО (4)

ОУВС-гаас Монгол Улсад хэрэгжүүлсэн хөтөлбөрүүд

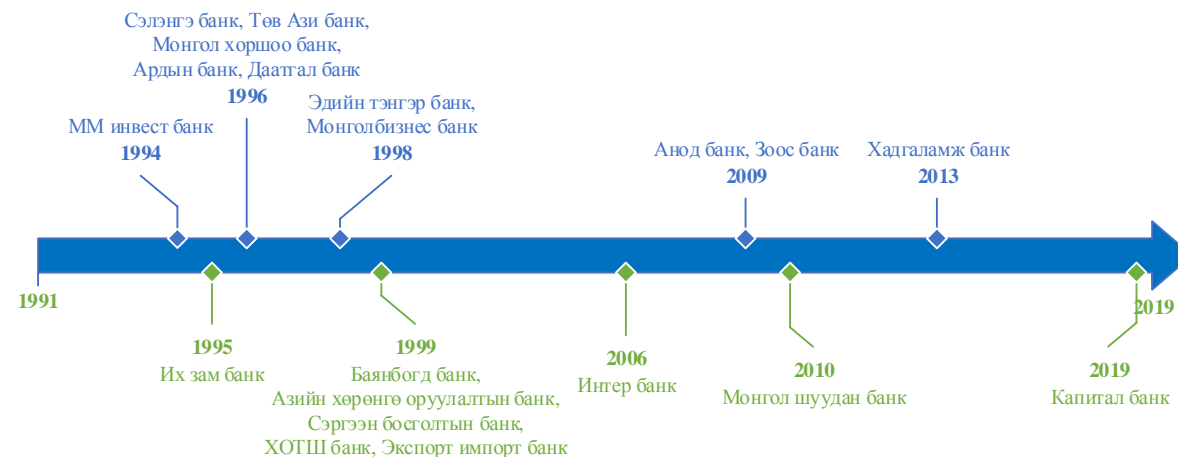

Эх сурвалж: ОУВС-гийн цахим хуудас

Монгол Улсад 1991 оноос хойш татан буугдсан банкууд

Банкны бизнес хийх туршлага сул, Төв банкны хяналт, шалгалтын тогтолцоо сул, захиргаадалтын зээл, банкуудын менежмент сул, дотоод хяналтын тогтолцоо сул, барьцаагүй зээл, зээлийн эрхзүйн зохицуулалт бүдэг

Зээлийн төвлөрөл (уул уурхайн салбар) өндөр, банкны компанийн засаглал сул (захиргаадалтын зээл), банкны мөчлөг дагасан үйл хөдлөл, банкууд хамаарал бүхий компаниудад зээл олгох гэх мэт

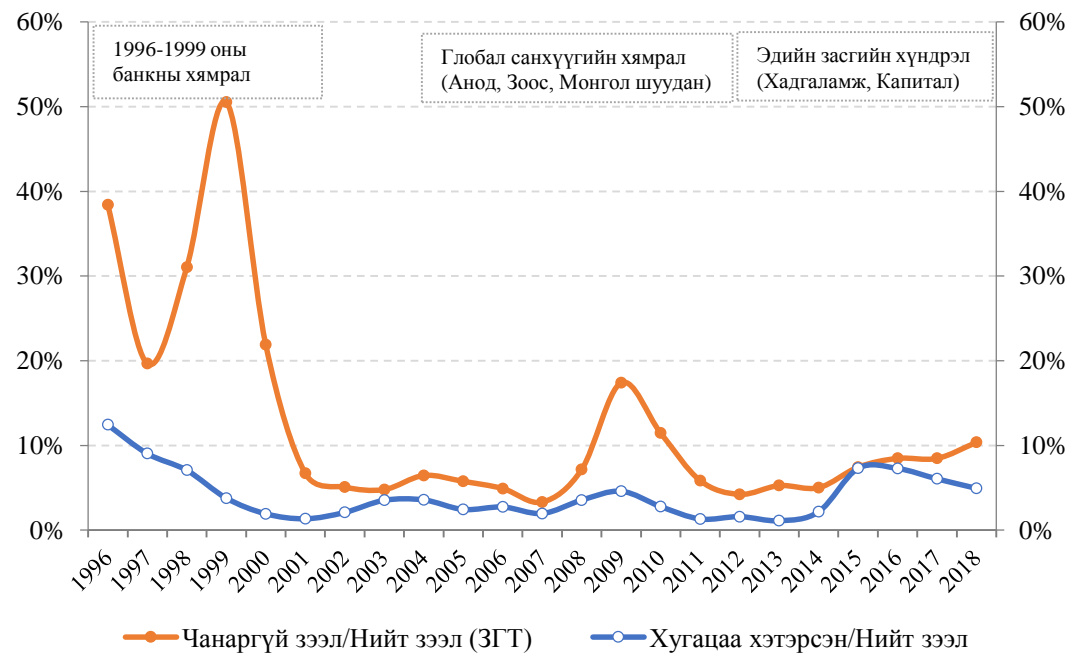

Эх сурвалж: Монголбанк

IV. ХОЁР ШАТЛАЛТ БАНКНЫ ШИНЭ ТОГТОЛЦОО ҮҮСЭЖ ХӨГЖСӨН ҮЕ: 1991-ОДОО (5)

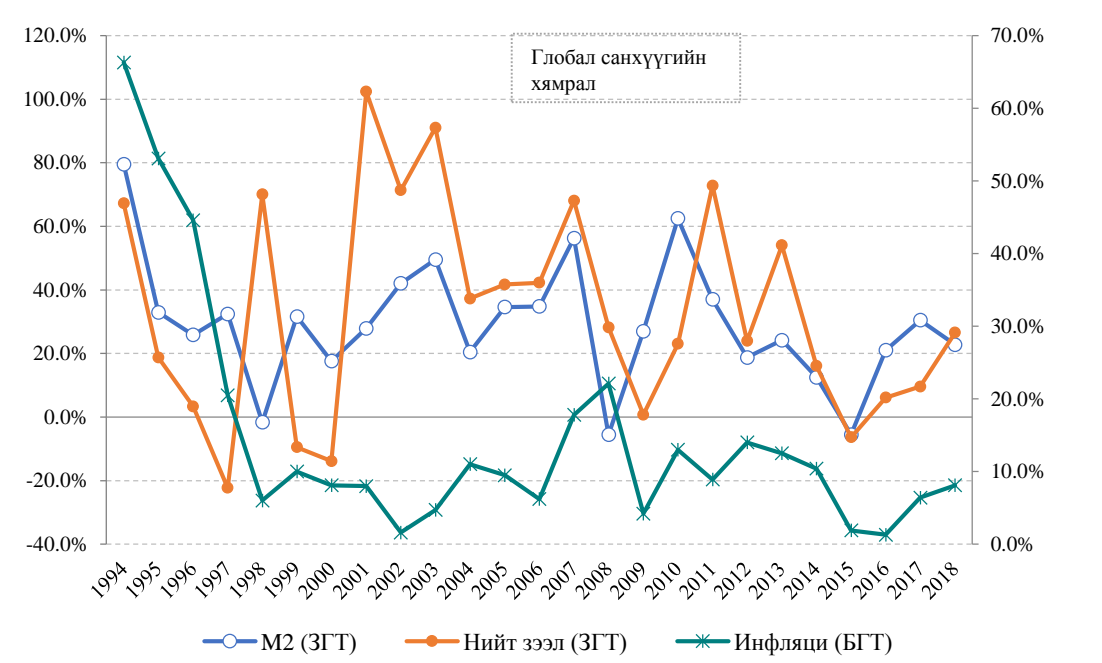
Чанаргүй болон хугацаа хэтэрсэн зээл, нийт зээлд эзлэх хувиар

Эх сурвалж: Монголбанк

- Банкны удирдлага сул үед эдийн засгийн хүндрэл нь зээлийн эрсдэлийг хуримлуулж банк татан буугдахад хүргэж ирэв.

Мөнгөний нийлүүлэлт, зээлийн өсөлт болон инфляци

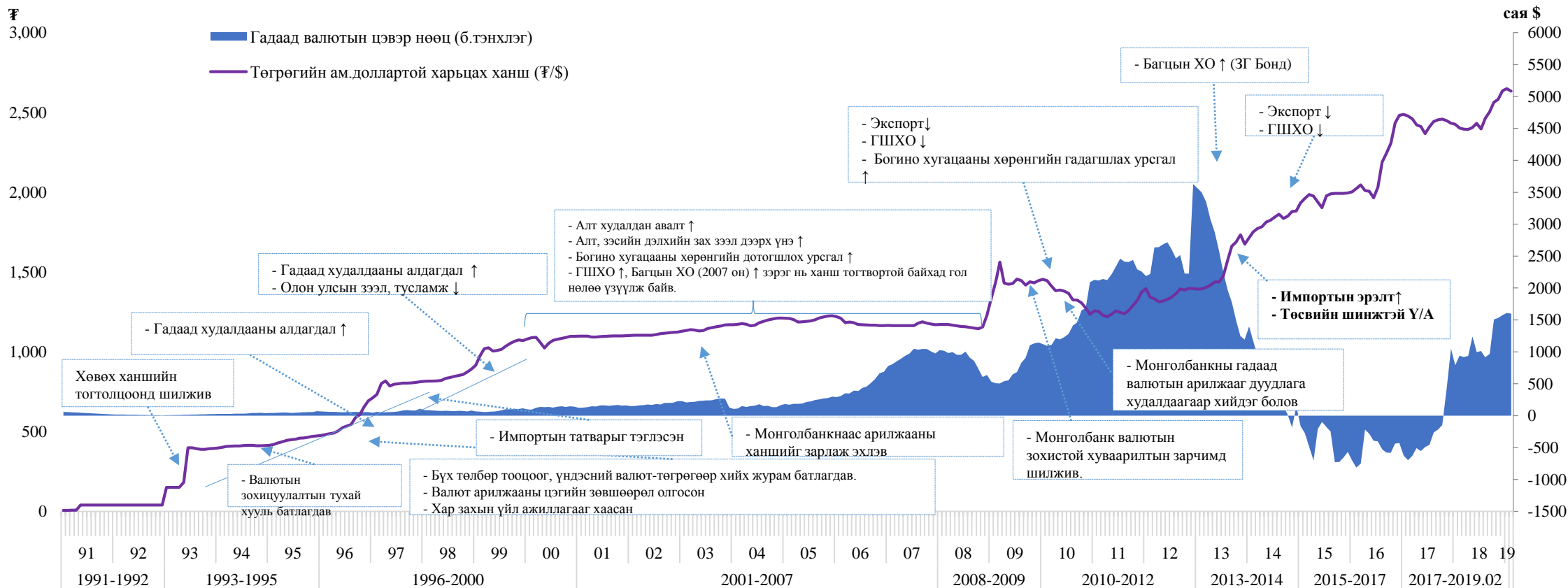
Эх сурвалж: Монголбанк

- 2001-2006: Мөнгөжих процесс
- 2010-2014: Мөнгөний шалтгаантай инфляци

IV. ХОЁР ШАТЛАЛТ БАНКНЫ ШИНЭ ТОГТОЛЦОО ҮҮСЭЖ ХӨГЖСӨН ҮЕ: 1991-ОДОО (6)

Төгрөгийн нэрлэсэн ханш болон гадаад валютын цэвэр нөөц

- Тогтмол ханшийн системтэй байсан

- Хөвөх ханшийн тогтолцоонд шилжиж ханшийг тогтворжуулах чиглэлд ажилсан

- Валютын ханшийг тогтворжуулах, банк хоорондын валют арилжааны захыг идэвхжүүлж, хөгжүүлэх чиглэлд ажилсан

- Монголбанк нь ханшийн огцом хэлбэлзлийг зөөлрүүлэх зорилгоор валютын захад оролцож байв.

- Валютын ханшийн тогтвортой байдлыг хадгалж, санхүү, бизнесийн эрсдэлийг бууруулан эдийн засгийн зохистой орчинг дэмжихэд чиглэгдэв.

- Монголбанк нь ханшийн огцом хэлбэлзлийг зөөлрүүлэх зорилгоор валютын захад оролцож байв.

- Валютын ханшийг тогтворжуулах чиглэлд ажиллав

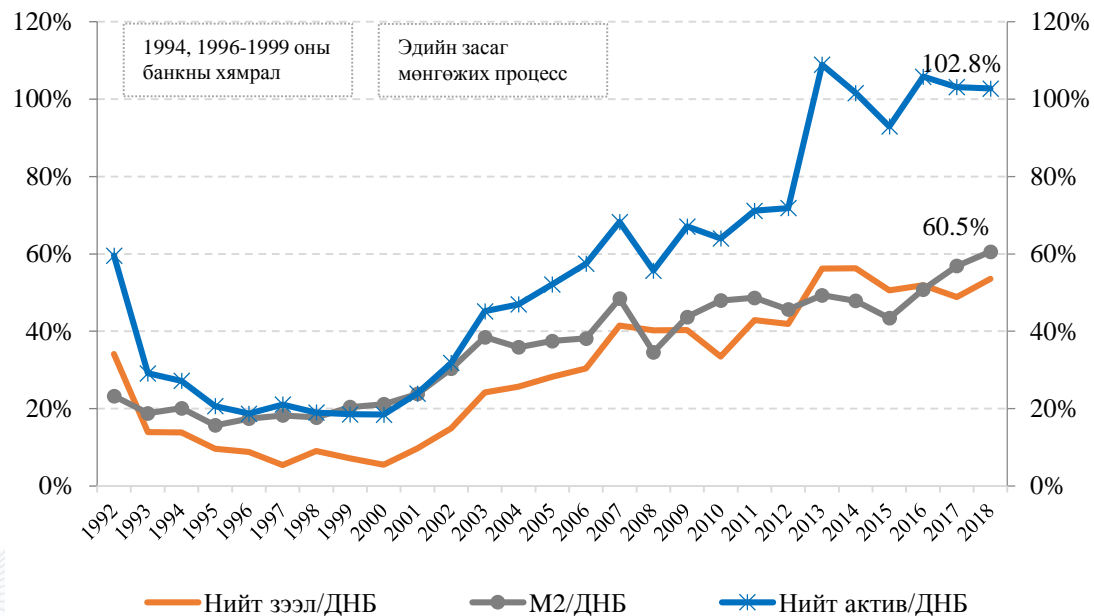
- Монголбанк нь ханшийн огцом хэлбэлзлийг зөөлрүүлэх зорилгоор валютын захад оролцож байв.

- Валютын ханшийг макро эдийн засгийн суурь нөхцлөөр тодорхойлогдон уян хатан тогтож байх зарчмыг баримталсан

IV. ХОЁР ШАТЛАЛТ БАНКНЫ ШИНЭ ТОГТОЛЦОО ҮҮСЭЖ ХӨГЖСӨН ҮЕ: 1991-ОДОО (7)

Банкны салбарын зуучлалын үзүүлэлтүүд

Эх сурвалж: Монголбанк

- Банкны салбарын зуучлал өргөжсөөр байна.
- Тус үзүүлэлтийг ‘механик’-аар өсгөх оролдлого нь дараагийн эрсдэлүүдийг дагуулна.

УДИРТГАЛ

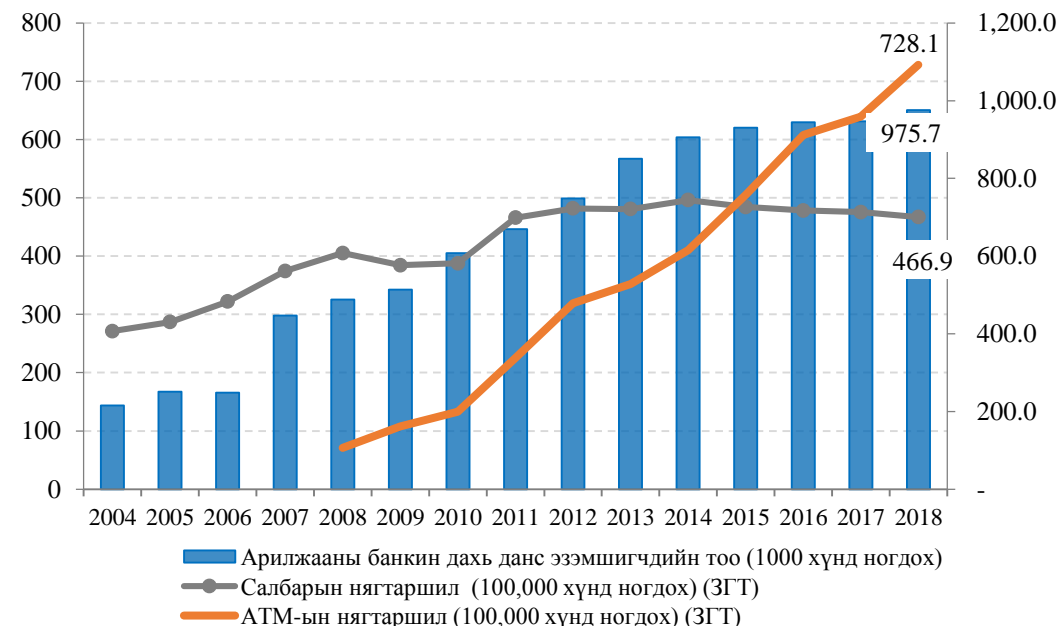
1924 ОН ХҮРТЭЛ

1924-1991

1991-ОДОО

СУРГАМЖ, АНХААРАХ АСУУДЛУУД

Банкны салбарын санхүүгийн хүртээмжийн үзүүлэлтүүд

Эх сурвалж: Монголбанк

- Банкны салбарын хүртээмж нэмэгдсээр байна.
- Финтекийн хөгжил нь дараагийн шатанд гаргана.

1. Гадаадын капитал, хөрөнгө оруулалтын эсрэг үндсэрхэг үзэл үл гаргах

- 1929 оны гадаадын капиталыг шахан гаргах үйл хэрэг Монгол Улсад хямрал дагуулсны дээр **нэг зах зээлээс хэт хараат** болгох үйл хэргийг хурдасгасан;
- Монгол Улсад хэрэгжиж буй гадаадын хөрөнгө оруулалттай мега төсөл, төрийн хоорондын ойлголцол, үйл хөдлөлийг дэлхийн хөрөнгө оруулагчид бүгд анхааралтай ажиглаж байгаа.

Хуримтлал багатай манай орны хувьд хөгжлийн цаашдын ирээдүйд гадны хөрөнгө оруулалт чухал үүрэг гүйцэтгэнэ.

2. Дотоодын санхүүгийн зах зээлийг хүчирхэг болгох

- Үндэсний санхүүгийн системгүй улс оронд гадны банкууд **зөвхөн ашиг хонжооны төлөө** үйл хэрэг явуулж, ард түмэн өр, зээлэнд хэрхэн баригдаж, хүнд байдалд ордог сургамж бий;
- Тухайн гадны улсын **ашиг сонирхлыг хэрэгжүүлэх хэрэгсэл** болох боломжтой (XX зууны эхэн үе+ХАҮБ-ны эхний жилүүд, 1928-1932);

- Гадаадын банк дотоодын зах зээлд нэвтрэх тохиолдолд үүсэж болох эрсдэлүүд, сэргийлэх арга хэмжээнд анхаарлаа хандуулах;
- Дотоодын дархлаатай, хүчирхэг санхүүгийн системийг бүрдүүлэх (эрүүл банкны салбар), зохистой түвшинд либералчлах

3. Ядуурал, тэгш бус байдлыг бууруулах, хүртээмжтэй өсөлтийг бий болгох

- Орлогын тэгш бус байдал нэмэгдэх нь ард олныг **хэт үндсэрхэг үзэл, популизмд уриалах**, дотоодын зөрчилдөөнд дуудсан 1930-иад оны хямралт байдал (Коминтерний бодлого) руу татах эрсдэлийг хуримтлуулна;
 - Бэлэн мөнгөний амлалт, Зээлийн хүүний дээд хязгаар тогтоох
- Эдийн засгийн хүндрэл, үнийн өсөлтийн дарамт нь **орлого багатай хэсэгт** илүү хүндээр тусдаг;

- Төрийн бодлогын ил тод байдал, тайлбар үндэслэлийг нийтэд хүргэх
- Өрхийн орлогыг нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн бодлого нь эдийн засгийн болон санхүүгийн салбарын тогтвортой байдалд эерэг нөлөө үзүүлнэ.

4. Монголбанкны бие даасан, хараат бус байдлыг сахин хамгаалах

- Монголбанкны бие даасан, хараат бус байдалд **улс төрийн нөлөө ил, далд хэлбэр (ЗГҮЦ худалдан авах, төсвийн шинжтэй үйл ажиллагаа, ханшийг тогтвортой барих гэх мэт)**-ээр байсаар ирэв;
- Монголбанк төсвийн шинж үйл ажиллагааг дахин санхүүжүүлэх тохиолдолд **Монголын эдийн засгийн дархлаа ноцтой суларна;**

Одоо байгаа хууль, эрх зүйн зохицуулалтын хэрэгжилтийг хангахад онцгой анхаарах шаардлагатай байна.

5. Банкны салбарын тогтвортой байдалд онцгой анхаарах

- Банкны дампуурал нь **иргэдийн банкинд итгэх итгэлийг алдагдуулж**, санхүүгийн эс зуучлал бий бий болгохыг 1996-1998 оны банкны дампуурал харуулсан;
- **Банкны компанийн засаглал, удирдлага сул байдал, банкны мөчлөг дагах** үйл хөдлөл нь банкууд татан буугдах (2000 оноос хойш) шалтгаан болов;

Банкны системийн тогтвортой байдлыг хангахад чиглэсэн эрдэдэл суурилсан хяналт шалгалт, макро зохистой бодлогыг хэрэгжүүлэх;

Банкны хувь нийлүүлэгчид хэт төвлөрлийг бууруулах

6. Макро эдийн засгийн болон санхүүгийн сахилга баттай бодлого хэрэгжүүлэх

- Гадаад өрийн хэмжээ өндөр түвшинд хүрч, 2020-2024 онд өндөр дүнтэй эргэн төлөлтүүд хийгдэхээр хүлээгдэж байна.
- Гадаад өрийн тогтвортой байдлыг дунд хугацаанд үргэлжлүүлэн хангахад **ОУВС болон бусад доноруудын тусламж, дэмжлэг** онцгой чухал үүрэгтэй;

- Макро эдийн засгийн харилцан хосолсон, тогтвортой өсөлтөд чиглэсэн бодлогыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэх;
- **ОУВС болон бусад донор байгууллагуудын өмнө хүлээсэн үүрэг амлалтыг бүрэн биелүүлж ажиллах**

Макро бодлогын хүрээнд анхаарах бусад сургамж, анхаарах асуудал

Эдийн засгийн өрнөл, сэргэлтийн үед нөөц хөрөнгө бүрдүүлэх

- Мөчлөгийн далайцыг бууруулахын тулд өрнөлийн үед **нөөц хөрөнгө бүрдүүлж**, хүндрэлийн үед түүнийг ашиглах;
- Гадаад валютын нөөцийг хуримтлуулах;

Богино хугацааны хэрэглээнээс илүүтэй урт хугацааны хөгжилд анхаарах

- Байгалийн баялагаас орж ирсэн орлогын дийлэнхийг **нэн шаардлагатай дэд бүтэц**, эдийн засгийн бүтцийг төрөлжүүлэхэд шаардлагатай **үр ашиг өндөртэй төсөл**, хөтөлбөрүүдэд зарцуулах

Зах зээл дэх төрийн хэт оролцоог хязгаарлах

- Төр зах зээлд шууд оролцохоос **илүүтэй зах зээл үр ашигтай ажиллах** орчинг сайжруулахад илүү анхаарах шаардлагатай;
- Засгийн газрын зардлын хэмжээг боломжит бага түвшинд байлгаж, **хувийн секторын өсөн хөгжих боломжийг олгох**.

Төсвийн сахилга батыг чанд мөрдөх

Төсвийн давамгайлал нь мөнгөний бодлогыг үр нөлөөгүй болгож, төсвийн зардал тэлэх нь **хувийн секторын зээлийг шахан** гаргах, өрийн тогтвортой байдал алдагдахад хүргэнэ.

Эдийн засгийг төрөлжүүлэх

- Манай эдийн засгийн **гадаад шоконд өртөх** эмзэг байдал өндөр хэвээр байна;
- **Нөөцийн салбартай уялдаатай** бусад салбаруудыг дэмжих асуудал чухал

Засаглал, институцийг бэхжүүлэх

- **Хяналт хариуцлагыг сайжруулах** чиглэлд хуулийг боловсронгуй болгох, хэрэгжүүлэх;
- Байгалийн баялагийн ерөөлд хүрэхэд энэ асуудал чухал

Логистикийг хөгжүүлэх

- Нийлүүлэлт өндөр байхад нөөцөлж, нийлүүлэлт хомсдох үед нийлүүлдэг систем бүрдүүлэх;
- Олон улсын логистикийн сүлжээнд анхаарал хандуулах

“ЭДИЙН ЗАСГИЙН БОДЛОГЫН ЧУУЛГАН 2019”

**МОНГОЛД БАНКНЫ САЛБАР ҮҮСЭЖ ХӨГЖСӨНИЙ 95 ЖИЛИЙН ОЙН
ЭРДЭМ ШИНЖИЛГЭЭНИЙ ХУРАЛ**

“Санхүүгийн салбарын хөгжил: Өнгөрсөн, Одоо, Ирээдүй”

Анхаарал хандуулсанд баярлалаа

Холбоо барих:

Д.Ган-Очир, doojav_ganochir@mongolbank.mn